

Pirčeve padarske bukve

Izvleček

Obravnavano rokopisno ljudsko-medicinsko knjigo imenujemo Pirčevo po škofjeloški družini, ki jo hrani. Neznana oseba jo je prepisala proti koncu prve polovice 19. stoletja. Po narečju sklepamo, da je bila doma v Poljanski dolini. Raziskovalci padarskih bukev so knjigo sicer poznali, vendar je v Loških razgledih doslej še niso predstavili. Značilnost teh bukev je sorazmerno velika preglednost, kar še posebej izstopa v zadnjem poglavju, v katerem so v obliki rezimeja znova, tokrat na kratko, opisani zdravilni pripravki in njihovo delovanje. V tem delu so ob robu zapisane tudi ključne besede, ki zdravilca opozorijo na uporabo določenega zdravila.

Abstract

Pirč's barber surgeon's book

The manuscript book of folk medicine is called Pirč's after the family that keeps it. It was transcribed by an unknown person towards the end of the first half of the 19th century. Based on the dialect, it can be concluded that it was transcribed in Poljanska dolina. Researchers of barber surgeon's books have known about the book but it has not yet been presented in Loški razgledi. A characteristic of this book is the comparative ease of use, which stands out in particular in the last chapter, in which the described medicinal preparations and their effects are repeated in the form of regimes, this time in brief. This part also contains keywords in the margins, which draws the physician's attention to the use of a specific medicament.

Uvod

Pirčeve padarske bukve so bile doslej v Loških razgledih omenjene dvakrat. France Planina je iz njih za objavo izbral nekaj najzanimivejših zdravilnih postopkov.¹ Milan Dolenc je v prispevek o ljudskih medicinskih knjigah vključil tudi kratek zapis o Pirčevih; tam je objavil tudi dva zagovora. V Pirčevih bukvah je

1 Planina, Iz stare zdravniške knjige, str. 255–257.

spoznal loško narečje. Dolenc takrat še ni poznal Pavla Lipiča, enega prvih piscev padarskih bukev na Kranjskem, poznal pa je že zdravilca *Ha Toneta*, Antona Košenino iz Puštala, in njegov prepis Lipičevih bukev.² Meta Sterle je Pirčeve bukve poznala, saj je leta 1988 poskrbela za njihovo fotokopijo, ki jo hranijo v Loškem muzeju. V prispevek o ljudskem zdravlilstvu na Loškem Pirčevih bukev ni vključila, predstavila pa je Košeninove padarske bukve iz leta 1830, ki so bile predloga pri nastanku Pirčevih bukev.³

Pirčeve bukve imajo pokončno pravokotno obliko, 17,5 x 20,5 x 3,5 cm. V knjigo je vezanih 177 listov rjavega, manj kakovostnega, debelejšega papirja, ki je omogočal obojestranski zapis. Po prvotni vezavi so bile bukve še enkrat obrezane (morda tudi prevezane), saj so vse do strani 213 sledovi obrezovanja: zapisi prve zgornje vrstice so le delno vidni, a so na več mestih popravljeni oziroma znova napisani. Ker so vsi zapisi od te strani naprej pisani z isto pisavo, sklepamo, da je bila knjiga obrezana že v času nastajanja. To potrjujejo tudi omenjeni popravki, zapisani v bohoričici. Manjka zadnja kartonasta platnica, sicer pa je knjiga dobro ohranjena.

V knjigi je 353 strani, od teh je 316 popisanih in 37 praznih. Paginacija je zložena iz dveh delov: vsebina, imenovana *Register*, je napisana na straneh od I do XXIII (te strani so paginirane naknadno), vsebinski del pa je od strani 1 do 220, kjer je zapis *Konz useh buku*, a se tam pisanje ne zaključí, saj se na naslednjih straneh nadaljuje z isto pisavo. Ta del je verjetno pripisan nekoliko kasneje. Na strani 235 se začne nova paginacija, s stranmi od 1 do 43. Značilnost tega dela je za tisti čas dobra preglednost, z oštevilčenimi priporočenimi zdravilnimi pripravki za določeno bolezen. Na 13. strani je zapisovalec uporabil še eno novost, ki je v drugih padarskih bukvah doslej nismo srečali: ob zunanem robu so napisani deli telesa, na katerega zdravilo deluje, *trup, glaua, ozhi, zhelotz*, oziroma čemu je določen pripravek namenjen. Tu so zapisane tudi nekatere bolezni in stanja, na primer: *strah, shalast, manka uolia* ipd. Ti robni zapisi so bili narejeni sproti, saj je zapisovalec vsebino odmikal za 3 cm od roba, da je zanje pridobil potreben prostor. Dolenc je enak zamik opazil tudi v nekih drugih padarskih bukvah iz leta 1849.⁴

Vsi zapisi so v bohoričici, pisani s črnim, dobro obstojnim črnilom. V gajici sta samo dva kratka zapisa, napisana naknadno. Najdemo ju na straneh I in 220.

Kdo in kdaj naj bi bukve prepisal?

V bukvah ni zapisa o prepisovalcu niti ni letnice nastanka prepisa. Na koncu kazala je na strani XXIV zapisano: *Te bukve je spisu Paule Lippiz en bori kmet Roien u Lublani enga bogiga Misaria sin u bodulah en kmet is hišnim jemenam sherouz te bukve sa skushene in potorfene od tega zhasti in hvale uredniga*

2 Dolenc, Ljudske medicinske knjige iz okolice Škofje Loke, str. 72–74.

3 Sterle, Ljudsko zdravlilstvo na Loškem, str. 87–122, in Loški muzej, knjižnica, fond XIII, Ljudske medicinske knjige.

4 Dolenc, Okolica Škofje Loke, str. 128.

Te Bukve je spisa Paule Lippia on bor
 kmet Rojen u Lublani ena bogiga Mifaria
 sin u bodulah en kmet is hifnim iemenam shere
 te bukve so gkustene in potorsene od tega zha
 in huale uredniga Dohtaria Parisarske
 Apoteike Siemenam Maklaush Lemeris is Fren
 zoskiga na krainsko prestauleno u leto 1705
 sdei pak knuzu kmetushkim ludmi od Ontona
 Koshenina is nemškiga na krainsko
 prepisane u leto 1830

Perde Bukve
 Ja ufe potrebe tega zhloueka kai je zhaf
 in iemenitnost tega fucta pruti zhažu
 in iemenitnosti tega lubiga frauia

Zapis vira za nastanek Pirčevega prepisa na strani XXIV.

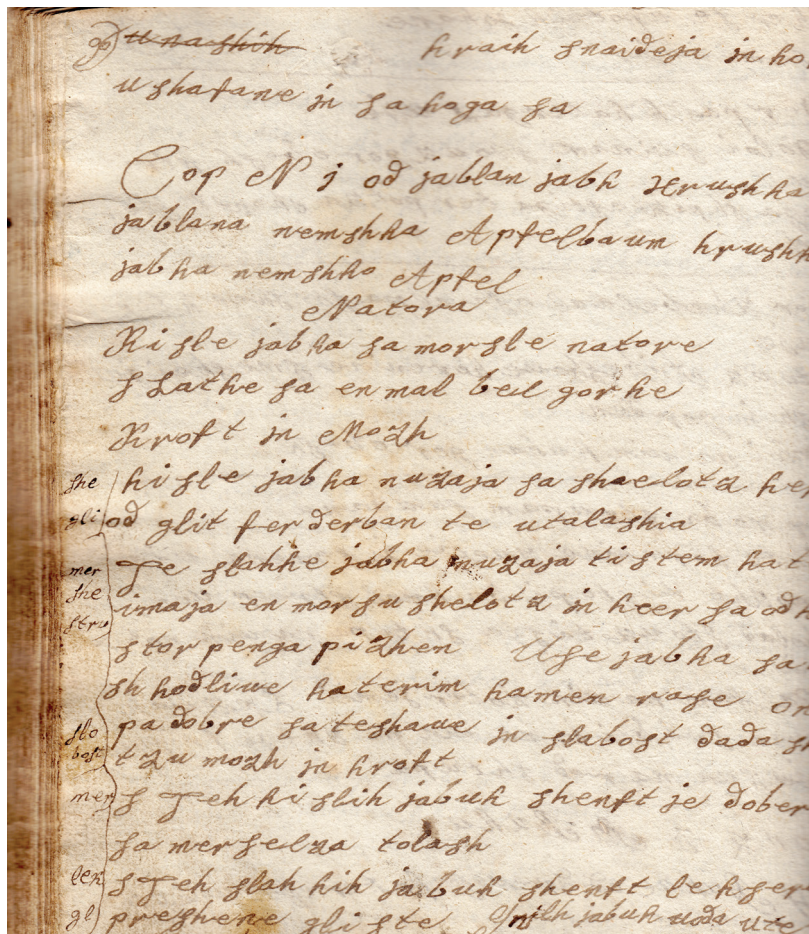
Dohtaria Parisarske Apoteike s iemenam Maklaush Lemeris Frenzoskiga na krainsko prestauleno u leto 1705 sdei pak knuzu kmetushkim ludmi od Ontona Koshenina is nemškiga na krainsko prepisane u leto 1830.

V tem zapisu že na prvi pogled opazimo nejasnost. Če je bila prvotna knjiga iz francoskega jezika že leta 1705 prevedena na *krainsko*, je ni bilo treba prevesti Pavlu Lipiču, ki je živel v začetku 19. stoletja. Zakaj bi jo leta 1830 iz nemškega jezika prevedel Anton Košenina, če je že bila prevedena v *krainski* jezik? Smiselna se zdi drugačna razlaga: Lipič je leta 1810 napisal zdravilsko knjigo na osnovi prevoda iz leta 1705, to pa je leta 1830 bodisi prepisal bodisi narekoval neznane-mu zapisovalcu zdravilec Anton Košenina in ta prepis je služil kot predloga pri nastanku Pirčevega prepisa.

Čeprav ne vemo, kdo naj bi to knjigo prepisal, je možno o prepisovalcu nekaj malega domnevati. Verjetno je bil doma iz Poljan ali okolice, saj je v prepisu veliko število narečnih besed, značilnih za ta del Poljanske doline. Predstavljam nekaj najbolj tipičnih:

- teh *buku*,
- je *sreidne* hladne natore,
- *brinuve* jagade,
- *brinu* uole,
- *hrastu* lubie,

- bozgu perie,
- na pet kraju,
- na toše (na tešče),
- smrekuva smola,
- nej jemleja noter,
- se roke treseja,
- ktermu kejšna bula,
- lastuči gnizd,
- usom (uzom, vzemi) ana pest,
- tega plauga reguta,
- pelinuz,
- is pors (iz pars, prsi),
- 12 tednu ...

Zapisovalčeva pisava, stran 120.

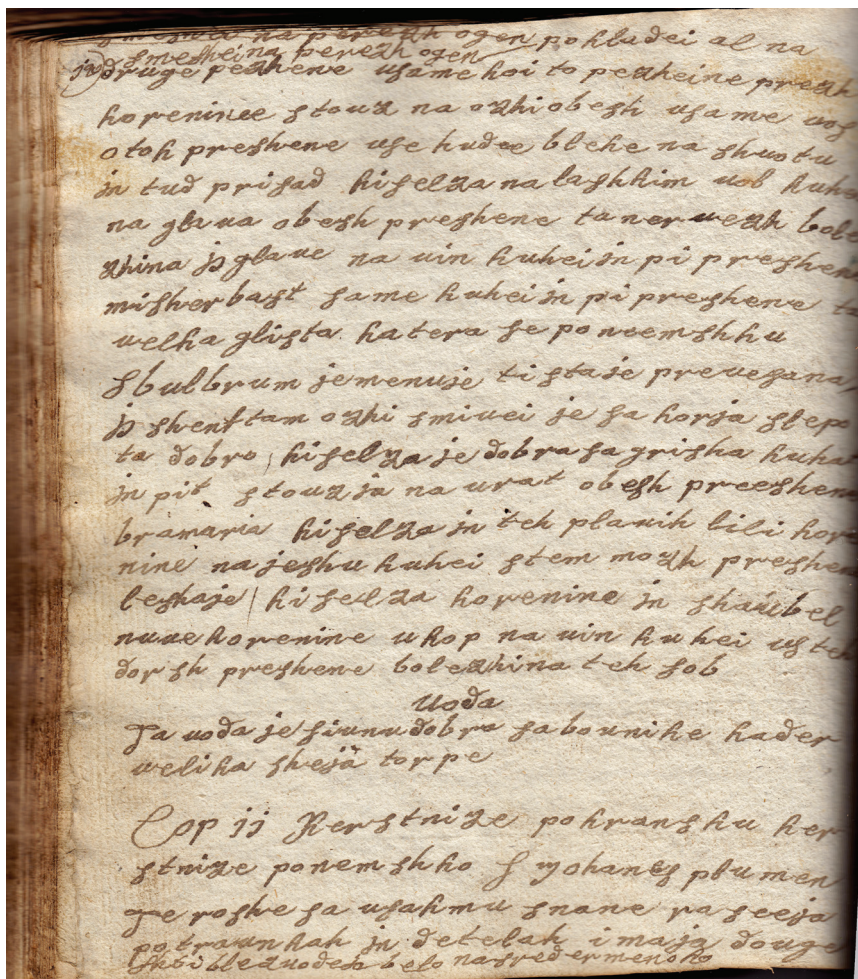
Natančnejšega kraja nastanka prepisa, na primer Poljane, Javorje ali Trata, ni mogoče določiti. Nekaj dokazov je tudi za pisanje po nareku. Omenil sem že odsotnost imena in priimka prepisovalca, ki se zdi pomenljiva. Prepisovalec je slišane zaporedne zloge spajal v nove, vsebinsko nelogične besede, pri čemer se pokaže, da slovenskega oziroma kranjskega jezika, predvsem pisne oblike, ni bil posebej vešč. Namesto črke »a« je pisal »o«. Navajam samo nekaj primerov: *kepo- tleh rase* (ke po tleh rase), *skuhej nabel ma vin* (skuhej na belma vin), *slo nuz no* (slo nucno). Morda je iz istega razloga včasih napisal tavžentrožo kot *1000 Rosha*, kar sicer spominja na zapise mesecev v matičnih knjigah iz 18. in 19. stoletja, na primer: 7ber, 10ber (september, december). Pogosto sta napisani po dve enaki črki zapored, na primer »ee«, kar govori proti običajnemu lapsusu, lahko pa bi bilo to posledica narekovanja.

Ker letnica nastanka prepisa manjka, jo lahko določimo le okvirno. Da je zapis nastal že v zadnjem obdobju uporabe bohoričice, dokazuje dokaj pogosta uporaba črke »j« namesto »i«, kar se je začelo proti koncu sredine 19. stoletja, saj so že po letu 1860 pisali v gajici. Torej lahko nastanek tega prepisa datiramo med leti 1850 in 1860.

Preseneča tudi zapis na strani 208. V nobenem od do sedaj obravnavanih prepisov še nismo naleteli na sklicevanje na eno od predhodnih strani, namesto ponovnega zapisa katerega od zdravilnih pripomočkov. Na tej strani beremo: ... *ta narbolsh je una shauba nuzat sa prisad in ushen katera naidesh na 85 stran*. Na priporočeni strani je opisana priprava *žaube* za prisadne pike, s pripisom *ta shauba je za usak prisad in ushen*. To kaže na doslednost zapisovalca oziroma narekovalca omenjenih dveh poglavij.

O vsebini

Vsebina prvega dela knjige, ki jo sestavlja že znanih običajnih pet poglavij, imenovanih bukve, do strani 220, je skoraj enaka kot v drugih prepisih Lipičevih padarskih bukev. Razlika je le v načinu pisanja, saj prvič naletimo na poskus sistematičnega prikaza posameznih poglavij. Kazalo, *Register*, je na straneh od I do VI prikazan po tekočih številkah posameznih naslovov. Iste številke se pojavijo tudi v opisu samem. Kot primer: *5 od ardezhe Farbe na uod* v kazalu se ponovi na strani 14, kjer je trinajst pregledno opisanih in oštevilčenih bolezni in stanj, ki se (do)kažejo z rdečo barvo urina. Zanimiv je četrti opis: *4 ardezha gosta ket uole in smordi uoda pomen smert*. Tudi kazalo za četrte in pete bukve je na straneh od X do XII napisano po oštevilčenih naslovih: *Cop 58 uoloui jesk*, kjer Cop pomeni Cap, kapitel, to je poglavje v knjigi oziroma točka po vrstnem redu. Drugi način sistematičnega prikaza so zapisi na zunanjem robu posameznih strani. Prvič se to pojavi na strani 96 (glej sliko strani 96), kjer so bili zapisi narejeni naknadno, pomenijo pa konkretno uporabo priporočenega pripravka za določene bolezni ali stanja. Ker zapisovalec ni imel prostora, je besede krajšal: *she*(lotz,

Začetek naknadnih robnih zapisov na strani 96.

želodec), *gli*(ste), *lek*(sera, povzroči drisko). Nazorno se ta način opozarjanja vidi na strani 109: *Kter oglushi ta nei usame ene take shene mleku katera je she 12 tednu u otrozh poistel in faita* (otroka) *doti in nastrano shenft* (netreskov sok) ukop smeshei bo spet slishou. Ob tem navodilu je ob robu pripis gluh.⁵

Pri nekaterih opisih zdravilnih zelišč so obljube uspešnega zdravilnega učinka zelo široke in celo neuresničljive. Kažejo na (ne)znanje zdravilnih vrednosti v prvi polovici 19. stoletja. Primer:

5 Tu in tudi v nadaljevanju v oklepajih navajam manjkajoče črke, besede ali ločila, ker bi sicer originalni zapis morali "prevesti" in ga v celoti zapisati še enkrat.

Lezianoua uoda (str. 159)

Te uode usak juter na toshe 3 lote⁶ popit perdalsha zhloueka shiuleine(.) szera use shleme (šlajme, izcedke) in fluse(.) pa zhloueku (pozdravi) kar je falenga(.) ta uoda je dobra (za) pit katerim shenske narede de je more shtomat (štemat) persilna lubesen(.) usak juter 3 lote (in) usak vezher 2 lota te uode popit(.) mo (mu, moškemu) na shkodje (n)obena jed(.) korenine na uod namozht 24 ur po tem pit sprau is shelotza uon al preshene naprei.

Na straneh od 197 do 206 so priporočeni zdravilni pripravki *SA TE MLADE LUDI*. Opisano je zdravljenje ginekoloških bolezni, predvsem težave z menstruacijo, in pomoč pri porodih. V večini opisanih zadev je priporočeno uživanje (*noter jemanje*) cimetove tinkture, dodano je tudi navodilo za njeno pripravo. Med zapisanimi pripravki najdemo tudi takšne, katerih uporaba je napisana dokaj kočljivo, a hkrati nazorno. Tako za beli tok pri ženskah na strani 203 zapiše: *Ta bela je nerhuish(.) ta je teh Mladih shen smert katere imaja mehka in shlah-tna kri(.) neh moshie pa uin pijejo al pa chesn jeda al take rezhi katere delaja uojstra kri (in) hudo seme(.) Deklizham pa pride (beli tok?) od prevelikiga posheleina(.) sa take ni nez druge reznije.*

Usom upoteik (v apoteki) grenke al piter hailig (sledi nerazumljiv in nečitljiv zapis še dveh pripravkov) usakga en lot(.) smrekue smole pou lota(.) stouz use u enmu moshnariu de ba eno gosto zto (testo) nared uon en sualk 7 al 8 zol doug tok de ba ket en rozhnik (ročaj)(.) poui ga s ena erdezha shalonasta(?) zuina terdo in ga is ena nitja povesh in usak vezher nuzei 2 kat al 3 kat na ta visha ket deb moshk s teboi shpilu(.) zhe vezh krat premaknesh bel nuza in zhe del noter pustish bel nuza.

Na 216. strani beremo: *Kader te kerzh na nogah prime tok hitro gor usten in hod sem ter tje in tistu mestu is lojberjouim uolam gorkim ribei in mash.* To navodilo je še danes upoštevanja vredno, saj krampe, krče v nogi, najhitreje preženemo s telovadbo, hojo in ročno masažo od stopala do kolena.

V bukvah najdemo tudi priporočilo, ki nekoliko spominja na módna zdravila sedanjega časa. Na 217. strani za pik škorpionja priporoča: *Namash shkorpionovim uolam(.) Shkorpionouo uole se taku naredi(:) ujem eniga shiuga shkorpjona den ga u lashku uole de noter zerkne in glash more bit zamoshen potem je dober ...*

Domiselno je priporočeno trajanje zdravilnega postopka pri črvu na prstu (str. 219): *Al pa dersh perst sa 3 ozhenashe u sheplenim gaistu toku urozhim kar narbel je mogozhe to guishnu zherua umori.* Ure v času nastanka prepisa še niso bile v splošni rabi. Tri očenaše se zmoli v približno eni minuti. Toliko časa naj bi bolnik »kuhal« črva na prstu.

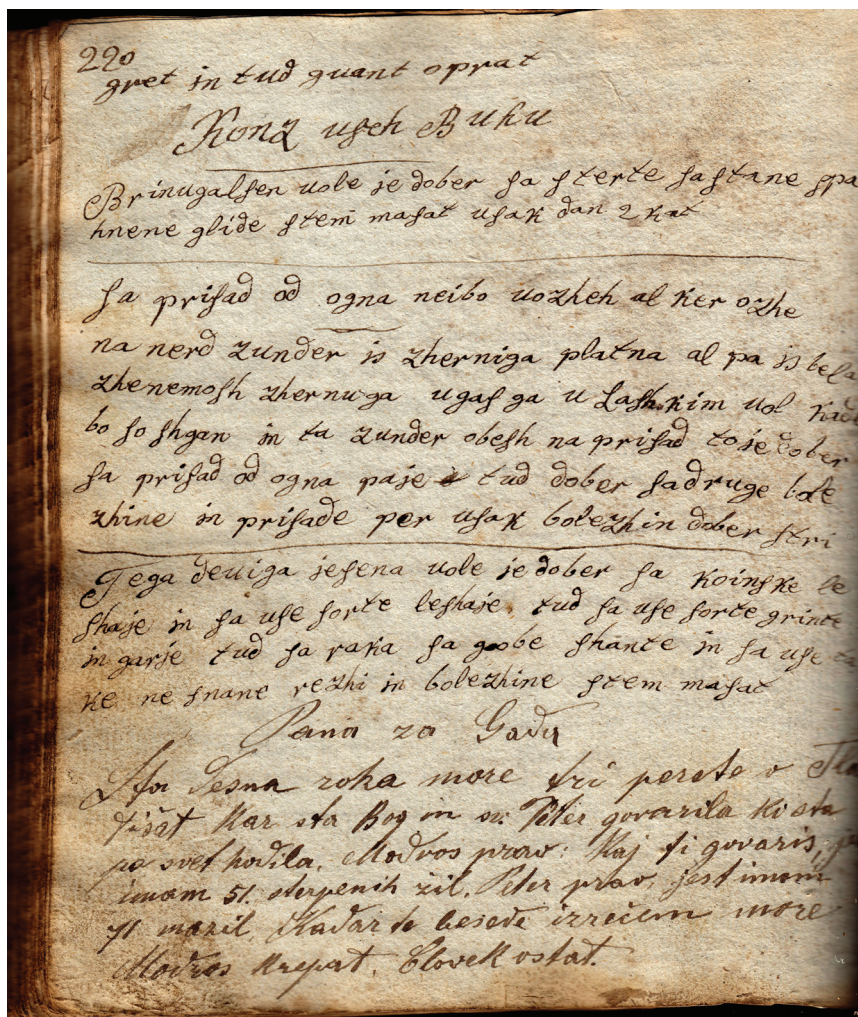
Po zaključku prvih petih poglavij, ki jih – po Lipiču – imenuje *bukve*, sledijo najprej zapisi urokov in zagovorov. Že na strani 220 je urok za zdravljenje ob gadjem piku. V tem uroku prvič najdemo zapisane znake za šumnike in sičnike ter

6 1 lot je 17,5 grama oziroma tri kavne žličke in pol.

črko »v«. Torej je ta zapis iz časa, ko so že uporabljali gajico. Verjetno ga je na vmesno prazno mesto okoli leta 1860 (ali še nekoliko kasneje) zapisala ista roka kot prejšnje strani bukev.

Pana (zagovor) za Gada

S ta desna roka more tri prste v tla tišat kar sta Bog in Peter govorila, ki sta po svet hodila. Modras prav: Kaj ti govoriš, jest imam 51 strupenih žil. Peter prav, jest imam 71 mazil. Kadar te besede izrečem more modras krepat. Človek ostat.

Pana, zagovor zoper kačji pik na strani 220.

Drugi uroki in zagovori so zapisani v bohoričici. Zaradi redkosti in zanimivosti jih navajam:

Sa strup ustaut

Stoi stoi ta siuna skala(.) nu ne spi ta suet Shempas (sv. Peter)(.) K nemo pride Mat Boshia noi prau(.) ustane ustane gorr ta svet shempas noi prid pomagat temo zhloueko kershenmo noi Bermanmo, berderbanmo (prizadetemu, poškodovanemu) de ga nabo serbelo ne bolelo od tega zherua (kače) sterpeniga(.) oba moreta molt 9 ozhenashou no zheshenih Mari noi Apostolska uera(.) Moresh jemet nemal kruha debo (da bo) jemo obe skorii u uaine dihnit(.) ta kroh more ta zhlouk al shuina pojest(.) U jemen Boga ozheta. Boga sina. in svetiga Duha.

To je sa prisad ustaut

Prisad jest te prasham(.) od kod se parshou(.) al se (si) parshou od sonza al uod uogna al od uode al od mraka al od uetra(.) s tem koker se parshou s tem bosh shou u 9 urah koker se kater pishe u jemen Boga ozheta u jemen Boga sina u jemen Boga svetiga Duha(.) moresh s anem suinaam (bolnim svinjam) nardit 3 krishe(.) 3 (krat) mozhno pihnit prezh od shlaka(.) Molt moresh 5 ozhenashou noi zheshene Marie noi Apostolska uera na zhast temo Kalomn7 te ragora (?) Mater Boshe(.) svetmo Valentino(.) U jemen Boga ozheta u jemen Boga sina u jemen Boga svetiga Duha.

Sa zherua ustaut

Moresh kerta dobit u tadesni Roz (roki). Toko dougo tishat de ga umorish mozharada. trikat zhes roka sagnat(.) Molt 3 ozhenashenoi zheshene Marie na zhast s(veti) Troiiz(.) u jemen Boga ozheta ujemen Boga sina u jemen Boga svetiga Duha(.) Ni jasno, ali gre za zagovor pri kačjem piku ali zdravljenje črva na prstu roke. Verjetnejša se zdi razlaga, da gre za zagovor pri piku kače, ki so mu včasih rekli tudi črv.

Od tatuine

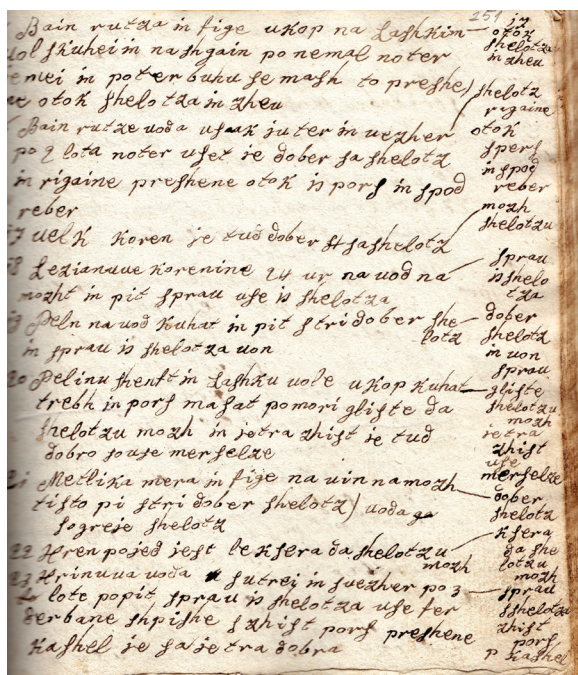
Zhe pride skos tato u nasha srezha moresh Molt suetmo Mehel(.) Angel Gaberjel(.) Angel Rafel(.) Angel Rauber (?) 5 ozhenashou noi 5 zheshenih Mari 31 dni(.) Niti v naslovu niti v zagovoru samem ni opredeljeno, ali gre za zaščito pred tatvino ali odkritje tatu.

7 Sv. Koloman je živel v drugi polovici 10. in v začetku 11. stoletja. Priporočali so se mu za zdravje živine. Vključevali so ga v molitvene in zarotitvene obrazce, žegne in uroke. Poznan je Kolomonov žegen, ki je v knjižni obliki okoli leta 1800 izšel tudi na Kranjskem.

Od shuin(e)

Zhe je kei taleniga debi na mogu posnat kai je s(a) ena bolesen toko moresh dobit ta kerstna suezhaa ta zherna suezha(.) treh Kralou uoda(.) s ta suezha ta kerstna noi ta zherna ta shuina pokadit ta uoda treh Kralou tri krishe zhes ta shuina nardit(.) ta sherjauza od tistiga kadila u hleu u ta mrtua semla pokopat lukna nardit s tem sheelesnim kolom.

Nadaljevanje pisanja je dokaj pregledno. Napisani bolezni ali stanju sledi kratek zapis priporočenih zdravilnih pripravkov, ki so naštet in oštevilčeni po vrstnem redu. Tako ta del bukev spominja na priročen opomnik. Za zdravljenje ob strupenem piku je štirinajst kratkih priporočil, za ugriz steklega psa pa štirje. Že prvi od štirih obeta nemogoče in je bil vsekakor učinkovit le, če pes ni bil stekel: *1 Melesnu perje na uin kuhei in pi se ni treba smert bat.* Za preganjanje otokov je 41 priporočenih zdravilnih pripravkov, za zdravljenje ran 34, za želodec 30, za fluse vseh sort 24, za vodenico pa 19. Doslej v nobenih padarskih bukvah še ni bilo tako preglednega prikaza vseh zdravilnih zelišč. V tem poglavju ni omenjenih nobenih deževnikov, črvov, polžev, zarotitev in urokov. Od strani 247 naprej so pripisana opozorila, kateri bolezni je pripomoček namenjen. Takšen način pisanja je močno skrajšal iskanje določenega pripravka oziroma zdravilnega pripomočka; spominja na kasneje uvedeno stvarno kazalo. Od 249. strani naprej je zapisovalec za robne pripise pripravil prazen prostor s skrajšanjem vseh vrstic. Tako je jasno, da je do te strani te pripise naredil retrospektivno, za nazaj, od tu naprej pa prospektivno, načrtno in sproti (glej sliko na strani 251).

Sprotni robni zapisi ključnih besed, stran 251.

V zdravilnih pripravkih so v bukvah uporabljena naslednja zdravilna zelišča, drevje in grmičevje.

Zapisano slov. ime	Zapisano nem. ime	Pravilno slov. ali nem. ime
ajbeš	Eibis	ajbiš
bain rutca, vinska rutica	Wein raute	vinska rutica
bela detela	Weisen Klee?	Eisklee
beršel	Eppich	bršljan
bozg	Holder	Holunder
brinja	Uahgalder	Wachholder
črna biu (bil)	Braunwurz	
češnja	Kirshe	Kirsche
čmerika	Braunwurz	
deuie šmarnce	Bais wurz	Weiswurz
dobra misu	Albulgemut	
figa	Feigen	Feige
fiolza	Blaue Fiolen	vijolica
gabez	Balkauz	Wallwurz
habat	Atih	Attich
hmeil	Hopfen	
hrast	Aihpam	Eiche, E. -baum
hren	Merritig	Meer-rettich
hruška	Biren	Birne
jabolko	Apfel	
jagoda rdeča	Erdbeere	
jetičnik	Eren Prais	Ehren-preis
kermoščenk	Selwurz	
kerstnice	St. Johannes plumen	Johannisblume
kiselca	Saueranpfer	Sauer-ampfer
kodermon	Gundelrebe	grenkuljica
komilce	Kamilen	Kamille
kompaua	Eberwurz	bodeča neža
kordabenedikta	Ram	
kropiue, koprive	Nefel	Nessel
lecjan	Enzian	
mačkuva detela	Katzenklee	
marejon	Majaron	
melesa	Melisen	Melisse
meta	Minze	
metlika	Peifuss	Beifuss, divji špelin
mišja uošesa	Maus Ohr	
moraua	Wegtrit	
nagel	Nagelein	Nelke, nagelj

nastran	Hauswurz	netresk, uheljnik
pelin	Wermut	
petoprstnik	Finger-kraut	triglavska roža
polai	Palat	Polei, polaj
popeln	Pappeln	Pappelrose
regrat	Begwart	Loewenzahn
rehku	Retluk	Rettich,
repje	Kletenkraut	
rigelc	Moslieben, Belis?	
rožmarin	Rosmarin	
slak	Winde	
šentjanžveve korenine		sladka koreninica
šentjanžovka	Johanniskraut	krčnica, kamenica
šetka (žetka)	Kort	
šmarenc	Maiblumen	
šterkauz	Aran	
tašpičast terpotc		
taužentroža	Guldenkraut	
teloh	Schwarz Nieswurz	
terpotc	Begeri	Wegerich
trta, grozdje	Bain traube	Wein traube
uelk koren	Alantwurz	oman, veliki koren
uerh	Haselwurz	virh, kopitnik
uorh	Nuss	oreh
urednak	Gamanderlain	vrednjak
zlata korenina	Gold-wurz	zlati koren
žaubel	Salbei	kadulja

Izjemoma, le pri nekaterih zdravilnih pripravkih, je omenjeno, da pomagajo tudi bolnim živalim. Izključno zanje so zapisani samo štirje nasveti, in sicer na straneh 227 in 228: *Kader je shiuina uolzhizhoua*, *Kader na pash shuina napne*, *Kadar ima u nogah uouzhk in Kader je shuina shabzhna* (žabčna).

VIRI:

Loški muzej, knjižnica, fond XIII, Ljudske medicinske knjige.

LITERATURA:

Planina, France: Iz stare zdravniške knjige. V: *Loški razgledi* 18, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1971, str. 255–257.

Dolenc, Milan: Ljudske medicinske knjige iz okolice Škofje Loke. V: *Loški razgledi* 20, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, str. 69–79.

Dolenc, Milan: Okolica Škofje Loke – pomembno središče ljudskih medicinskih bukev. V: *Loški razgledi* 22, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1975, str. 123–133.

Sterle, Meta: Ljudsko zdravilstvo na Loškem. V: *Loški razgledi* 37, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1990, str. 87–122.

Summary

Pirč's barber surgeon's book

The to date undescribed manuscript barber surgeon's book is kept by the Škofja Loka family, from which it also got its name. The book is well-preserved, containing 316 manuscript pages. Except for rare inserts, it is written in the same hand, possibly from dictation. The transcriber is unknown, though he probably came from Poljanska dolina because it is written in the Poljana dialect. It is written in Bohorič script but with some letters that had begun to be introduced towards 1850, so it can be concluded that it was transcribed at that time. The scribe took as the original the book of Anton Košenina from 1830. In comparison to other transcriptions, this one is characterised by the relatively ease with which it can be used. Advice and recommendations are written briefly. In the last part, the recommended medicinal preparations are described again, this time in abbreviated form, resembling a reminder, with keywords. This is the first time that such a method of facilitating use appears among known barber surgeon books in Škofja Loka and the wider surroundings. We also come across for the first time reference to a specific medicine being accompanied by a citation of the page in which it has already been described.

The recommended medicinal preparations are on the level of the then knowledge of medicine. Many promise the impossible, in terms of both effect and speed of action. The use of the recommended preparations for the treatment of female disorders is written delicately for those times and in an unusual style. In the book is also described six spells and incantations. It is noted of individual medicinal preparations that they also help with sick animals, although only four preparations are described for them.